

Wybitni socjolodzy

- Wprowadzenie
- Przeczytaj
- Animacja RSA
- Sprawdź się
- Dla nauczyciela

Źródło: Hurca, domena publiczna.

Ludzie intuicyjnie potrafią rozpoznać wiele faktów społecznych. Wiedzą, że podlegają kontroli społecznej, i rozpoznają konflikty ról. Rozumieją, na czym polega kryzys rodziny, z jakiego powodu strajkują górnicy, a członkowie ekskluzywnego klubu nie.

Socjologia do opisania tych zjawisk używa słów z języka potocznego: role, patologia, grupa, więź, porządek, struktura i wiele innych. Nie przypomina w tym względzie fizyki atomowej. Może się zatem wydawać prostą nauką. Ale to ryzykowne stwierdzenie. Słowa same w sobie nie niosą żadnej prawdy. Dopiero socjologowie na podstawie badań empirycznych przedstawiają ukryte mechanizmy życia społecznego za pomocą znanych nam słów.

Twoje cele

- Wyodrębnisz główne obszary problemów podejmowanych przez socjologię.
- Rozpoznasz czynniki warunkujące ład społeczny i wpływające na kształt struktury społecznej.
- Ocenisz wkład polskich socjologów w tę dyscyplinę nauki.

Przeczytaj

Najwybitniejsi socjologowie bądź to odkrywali nowe mechanizmy, bądź też potrafili w nowy sposób opisać wcześniej znane. Zajmowali się przy tym wieloma różnymi zagadnieniami. Obecnie zaliczani są do różnych nurtów, szkół i teorii socjologicznych.

Socjologia w XIX i XX wieku – kamienie milowe

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Za różnorodnością koncepcji, teorii i badań kryją się jednak pewne wspólne pytania, które inspirują socjologów do dziś.

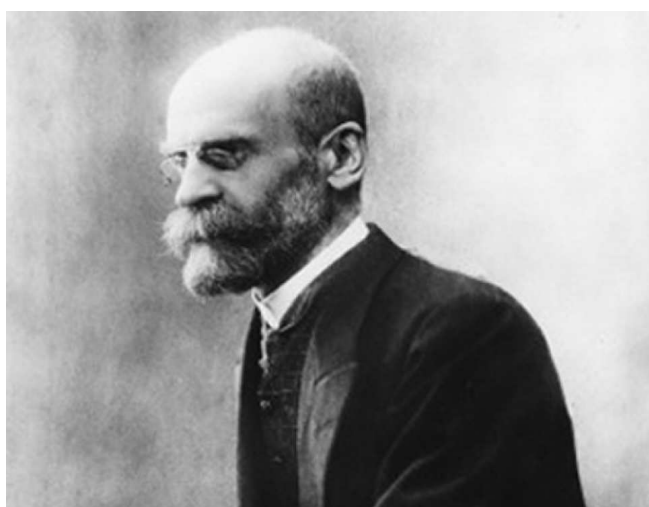
Co powoduje, że ludzie działają jako jako społeczeństwo? Czy porządek społeczny, który obserwujemy na zewnątrz nas samych, jest przypadkowy i wyłania się tylko z jednostkowych działań? Czy może przeciwnie: funkcjonujemy jako zbiorowość i jedynie przy okazji realizujemy osobiste interesy?

Socjolodzy odpowiadają na to pytanie, tworząc koncepcje **ładu społecznego**. Jednym z nich był Emil Dürkheim.

Jako istoty społeczne działamy w zbiorowości wspólnie z innymi członkami społeczeństwa. Z historycznego punktu widzenia czynimy to na dwa różne sposoby. Według Dürkheima kryterium ich odróżnienia stanowi podział pracy w społeczeństwie: słabo rozwinięty albo mocno. W zależności od poziomu rozwinięcia podziału pracy wyróżniamy dwa typy solidarności społecznej, czyli ładu społecznego:

solidarność mechaniczna

– występuje w społeczeństwach o słabo rozwiniętym społecznym podziale

Emil Dürkheim (1858–1917)

Źródło: verapatria_28, licencja: CC BY-SA 4.0.

pracy, – życie jednostek pozostaje pod całkowitą kontrolą zbiorowości, – świadomość jednostek nie różni się od świadomości zbiorowej, – wszyscy podlegają jednolitemu systemowi norm, których przekroczenie wywołuje zorganizowaną reakcję zbiorowości, – społeczeństwo takie ma względnie prostą strukturę.

solidarność organiczna

– występuje w społeczeństwach o rozwiniętym podziale pracy, – członkowie takich społeczeństw kooperują z innymi wolnymi członkami społeczeństwa, by zaspokoić swe zróżnicowane potrzeby, – ewentualne złamanie reguł współpracy dotyczy zawsze tylko pewnego aspektu funkcjonowania jednostki w zbiorowości, – po złamaniu reguł współpracy prawo (np. kodeks prawa cywilnego) przywraca sytuację wcześniejszej bądź unieważnia umowę o współpracy, – stabilność ładu społecznego zależy od poziomu integracji jednostek ze społeczeństwem oraz akceptacji systemu norm regulujących zachowania jednostek i będących podstawą kontroli społecznej.

Jak zbudowane jest społeczeństwo? Czy istniejemy jako społeczeństwo, czy stanowimy tylko zbiór jednostek? Jak jest zbudowana struktura społeczna?

Max Weber (1864–1920)

Źródło: domena publiczna.

Struktura społeczna to układ wzajemnie powiązanych elementów społeczeństwa, np. ról społecznych lub pozycji, między którymi zachodzą mniej lub bardziej dynamiczne procesy oraz występuje hierarchia społeczna. Istotny wkład w odkrycie tej hierarchii wniósł Max Weber.

Zdaniem Webera należy brać pod uwagę trzy wymiary zróżnicowania:

ekonomiczny

– w tym wymiarze ludzie połączeni są w klasy społeczne, – kryterium rozróżnienia klas to zróżnicowane szanse rynkowe jednostek wynikające z możliwości zarobkowych lub posiadanego kapitału, – wyróżniamy klasy zarobkowe i klasy posiadania; podział nie jest rozłączny, ponieważ właściciel kapitału może jednocześnie pracować zarobkowo, – uzupełnieniem podziału klasowego są warstwy socjalne, czyli ludzie utrzymywani przez innych (np. bierne zawodowo żony, dzieci, bezrobotni i ludzie na marginesie społecznym).

społeczny

– w tym wymiarze ludzie połączeni są w stany społeczne (grupy różniące się poziomem uprzywilejowania na skali szacunku społecznego), – mniejszy lub większy szacunek wynika ze sposobu ich życia, a przede wszystkim sposobu spędzania wolnego czasu.

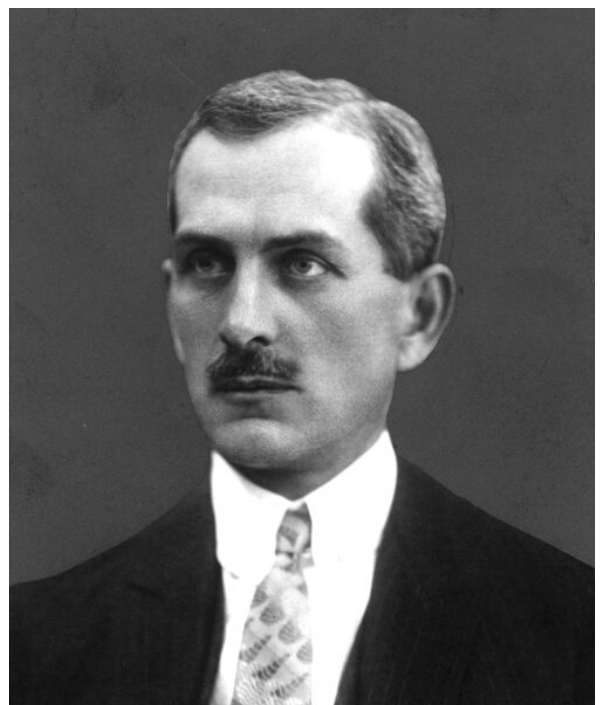
polityczny

– w tym wymiarze ludzie połączeni są w grupy formalne, rywalizujące ze sobą, – te grupy to partie polityczne, ale również i inne organizacje konkurujące ze sobą w przestrzeni politycznej lub społecznej.

Czy jako ludzie jesteśmy dziećmi natury, czy kultury?

Człowiek, chcąc wytłumaczyć się ze złych skłonności, często wskazuje na naturę. Jeśli jednak pragnie uzasadnić, że jego gatunek króluje w przyrodzie, wówczas wskazuje na kulturę. Nie znajduje przy tym jednoznacznego rozstrzygnięcia tej opozycji. Inaczej niż socjologowie, dla których bez kultury nie ma społeczeństwa. Niektórzy, np. polski socjolog Florian Znaniecki, idą dalej, twierdząc, że **socjologia to nauka o kulturze**.

Dla Znanieckiego rzeczywistość społeczna to rzeczywistość kulturowa. W rzeczywistości tej istnieją głównie **wartości**. Socjolog może ten świat zrozumieć, stosując **współczynnik humanistyczny**.

Florian Znaniecki (1882–1958)

Źródło: domena publiczna.

wartości

Na rzeczywistość społeczną (czyli zdaniem Znanieckiego – kulturową) składają się przedmioty dane jednostkom i grupom w ich doświadczeniu, w ich świadomych czynnościach. Wartości nadają realności przedmiotom naszego doświadczenia. To znaczy, że w ludzkim doświadczeniu istnieją

tylko te przedmioty, które mają dla ludzi wartość.

współczynnik humanistyczny

Socjologia zajmuje się badaniem wartości i czynności społecznych. Wartością może być człowiek lub grupa ludzi. Czynnościami są interakcje między osobami, osobami a grupami i między grupami. Ludzi i ich czynności można zrozumieć tylko wtedy, gdy zastosuje się współczynnik humanistyczny. To znaczy, że wyjaśniając świat społeczny, trzeba uwzględnić wartość, jaką mają dla ludzi przedmioty ich doświadczenia.

Co sprawia, że życie społeczne to raczej porządek, a nie chaos?

Leon Petrażycki (1867–1931)

Źródło: NAC, domena publiczna.

Porządek społeczny sprawia, że żyjąc w zbiorowości, rozwijamy się jako ludzie i możemy realizować swoje potrzeby. Co nie znaczy, że społeczeństwo jest wolne od konfliktów i sprzeczności. Wcześniej czy później są one jednak rozwiązywane i układ społeczny wraca do stanu równowagi (zatem: porządek uzyskuje przewagę nad chaosem). Szukając przyczyn tej przewagi, należy wziąć pod uwagę m.in. **prawo**. Niektórzy twierdzą, że ma ono boską genezę. Dla innych stanowi emanację woli władzy politycznej albo wynik umowy społecznej. Podobne kontrowersje dotyczą przyczyn, dla których przestrzegamy prawa jako członkowie społeczeństwa. Istotnych odpowiedzi w tym zakresie udzielił Leon Petrażycki, polski socjolog, a jednocześnie prawnik o europejskiej renomie. Jego koncepcja jest interesująca przez to, że **uprawomocnienia porządku społecznego**

poszukuje w przeżyciach jednostek. Tym samym ów porządek – w pewnym sensie – „uczłowiecza”.

subiektywny charakter prawa

Prawo (podobnie jak moralność) nie ma charakteru obiektywnego. To znaczy, że jego istota nie sprowadza się do zapisów ustawowych albo ogólnych norm moralnych wypracowanych przez społeczeństwo.

przeżycie prawne

Prawo działa w ludzkich przeżyciach i objawia się w emocjach odczuwanych w specyficznych typach relacji międzyludzkich. Jeśli dwie osoby powiązane są relacją o charakterze prawnym, wówczas jedna z nich ma poczucie uprawnienia, a druga – poczucie zobowiązania (powinności, obowiązku).

poczucie prawa

Rozwinięte poczucie prawa, gwarantujące jego działania, to cecha specyficzna człowieka. Nie wszyscy ją mają.

bezprawie

Relacje oparte nie na przeżyciu prawnym, ale na przymusie jednej ze stron relacji i strachu odczuwanym przez drugą możemy określić jako bezprawne, czyli nieoparte na prawie.

Słownik

anomia

z gr. a – bez, *nomos* – prawo; rozpad powszechnie przyjętych norm i więzi społecznych występujący w okresach szybkich, gwałtownych przemian społecznych

instytucja

element struktury zbiorowości lub społeczeństwa organizujący i regulujący zachowania i działania jednostek lub grup społecznych, wyposażony w sankcje wymuszające podporządkowanie jednostek lub grup działaniu instytucjonalnemu

funkcja

właściwość elementu systemu lub podsystemu społecznego zapewniająca jego wpływ na inne części systemu oraz na całość systemu; funkcjonalnymi elementami systemu są

elementy względnie stałe, ujednolicone (instytucje, wzory kulturowe, normy, role społeczne itp.)

jaźń subiektywna

część świadomości podmiotu odpowiedzialna za postrzeganie samego siebie

jaźń odzwierciedlona

samowiedza jednostki o postrzeganiu ich przez inne, zewnętrzne jednostki

konsensus

z łac. *consensus* – zgoda; w wąskim rozumieniu, pojęcie oznaczające zgodę w zbiorowościach społecznych lub społeczeństwie

nomia

z gr. *nomos* – prawo; reguły rządzące w zbiorowościach społecznych i społeczeństwie

potrzeby podstawowe

pierwotne, biologiczne potrzeby, których zaspokojenie warunkuje przetrwanie osoby lub gatunku; należą do nich: oddychanie, potrzeby pokarmowe, mieszkaniowe, odzieżowe, prokreacyjne; niezależnie od czasu i kontekstu socjokulturowego potrzeby podstawowe są niezmiennie, zmieniają się tylko środki i sposoby ich zaspokajania

potrzeby wtórne

potrzeby wyższego rzędu, są historycznie zmienne, czyli zależne od cywilizacyjnego (kulturowego) rozwoju społeczeństwa; pojawiają się w jakimś momencie tego rozwoju i w dalszym trwaniu społecznym mogą zanikać; w czasie zmieniają się zarówno same potrzeby, jak i środki oraz sposoby ich zaspokajania

prestż

z fr. *prestige* – urok, czar; poważanie, szacunek, jakim podmioty (osoby, grupy, kategorie społeczno-zawodowe) są darzone w swoim otoczeniu lub w społeczeństwie

stratyfikacja

z łac. *stratum* – warstwa; hierarchiczne ułożenie wielkich zbiorowości społecznych (klas, warstw, kategorii społeczno-zawodowych) wyróżnianych według dysponowania przez nie zasobami społecznymi: władzą, kapitałem, wykształceniem, prestiżem itp.

typ idealny

model abstrakcyjny służący badaniu szerokiej klasy zjawisk społecznych, skonstruowany z cech występujących w rzeczywistości empirycznej, sam w tej rzeczywistości nie występuje; idealizacja

wartości

pożądane obiekty (materialne lub o symbolicznym charakterze) lub opinie egzystencjalne (dotyczące tego, co istnieje) oraz normatywne (dotyczące tego, co powinno być i jak to

osiągnąć

wartość autoteliczna

z gr. *telos* – cel; taka wartość, która jest celem sama dla siebie, nadrzędna, główna

wartość instrumentalna

uznawalna, pragmatyczna, służebna, umożliwiająca osiągnięcie innych wartości

Animacja RSA

Polecenie 1

Zapoznaj się z animacją RSA poświęconą Bronisławowi Malinowskiemu. Zastanów się nad argumentami uzasadniającymi tezę, iż był on antropologiem oraz socjologiem równocześnie.

Bronisław Malinowski. Między antropologią społeczną a socjologią

**Bronisław
Malinowski**
Między
antropologią społeczną
a socjologią

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DGIudtawx>

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Bronisław Malinowski. Między antropologią społeczną a socjologią*.

Bronisława Malinowskiego można określić mianem zarówno antropologa, jak i socjologa, ponieważ...

Ćwiczenie 1

Odwołując się do koncepcji Bronisława Malinowskiego i własnego doświadczenia, scharakteryzuj szczegółowo swoje potrzeby w zakresie przemiany materii. Wskaż czynności wykonywane przez poszczególnych członków twojej rodziny, które można by usprawnić, aby poprawić sposób, w jaki zaspokajasz swoje potrzeby związane z przemianą materii.

Moje potrzeby

Czynności

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Spośród osób wymienionych w ćwiczeniu wskaż badaczy zaliczanych do grona znanych socjologów.

☐ George Michael

☐ Albert Einstein

☐ Max Weber

☐ Emil Dürkheim

☐ Robert K. Merton

☐ Florian Znaniecki

☐ Salvador Dali

☐ Thomas Mann

Ćwiczenie 2

Uzupełnij tekst, wstawiając nazwiska lub nazwy kierunków w socjologii.

jest powszechnie uważany za twórcę socjologii. Ale socjologia to wielu różnych badaczy, którzy rozwijają tę dyscyplinę naukową od XIX wieku. Zaliczamy do nich, na przykład, , autora „*Kapitału*”, czy współczesnego funkcjonalistę, autora koncepcji funkcji jawnych i ukrytych: . Są tu i tacy badacze, którzy wywodzą się z Europy, a badali tzw. ludy prymitywne. Na przykład Bronisław Malinowski, którego nazywamy socjologiem, ale który był też . W pełni socjologiem był natomiast Erving Goffman. Kierunek socjologiczny w ramach którego prowadził swoje badania to .

antropologiem

Platon

teoria systemów społecznych

interakcjonizm symboliczny

Marksa

Hume

Tarde

Comte

strukturalizm

Bourdieu

Mertona

pozytywizm

Ćwiczenie 3

Bazując na koncepcji Maxa Webera, oznacz kolorem w przytoczonym poniżej fragmencie słowa, które pozwalają zaliczyć opisywane przez nie osoby do jednego z trzech wymiarów zróżnicowania: społecznego, ekonomicznego, politycznego.

wymiar społeczny

wymiar ekonomiczny

wymiar polityczny

Członkowie dwóch największych partii opozycyjnych, analizując postulaty górników, postanowili ich wesprzeć w akcji strajkowej. Przywódcy związków zawodowych wstrzymują się jednak z ogłoszeniem strajku. Czekają na ruch ze strony właścicieli i współwłaścicieli kopalni. Nie przysparza im to jednak sympatii.

Szczególnie krytyczne są wobec nich niepracujące żony górników. To one ponaglają związkowców do ogłoszenia strajku, mówiąc: „Chcecie być jak” ci bogacze pływający jachtami po naszym morzu, a zostaniecie bezrobotni.

Zapoznaj się z fragmentem pracy Emila Dürkheima *O podziale pracy społecznej*, a następnie wykonaj zadanie.

Emil Dürkheim *O podziale pracy społecznej*

((Dobrze wszyscy wiemy, że istnieje taki rodzaj spójności społecznej, której przyczyna leży w pewnej zgodności cech poszczególnych jednostek z cechami wspólnego typu, który nie jest niczym innym niż psychicznym typem społeczeństwa. Są sytuacje, kiedy nie tylko wszyscy członkowie grupy przyciągają się wzajemnie, ponieważ są do siebie podobni, ale także czują się związani z tym, co stanowi warunek istnienia tego typu zbiorowego, czyli ze społeczeństwem tworzoną w wyniku swego zespolenia. (...) Mamy w sobie dwie świadomości: pierwsza zawiera charakteryzujące nas stany osobiste, podczas gdy stany drugiej świadomości są wspólne całemu społeczeństwu. (...) Chociaż różne, obie te świadomości są sobą powiązane, w sumie bowiem mając jedno i to samo podłoże organiczne tworzą jedność. Są więc solidarne. Stąd wypływa solidarność *sui generis*, która zrodzona z podobieństw wiąże bezpośrednio jednostkę ze społeczeństwem; w następnym rozdziale będziemy mogli lepiej wyjaśnić, dlaczego proponujemy nazwać ją mechaniczną.

(...) Zupełnie inaczej przedstawia się sprawa solidarności, która jest wytworem podziału pracy. Podczas gdy poprzednia zakładała podobieństwo jednostek, ta zakłada, że różnią się one od siebie. (...) Z jednej strony każdy zależy tym mocniej od społeczeństwa, im bardziej praca pozostaje podzielona, z drugiej zaś – działalność każdego tym bardziej jest osobista, im bardziej wyspecjalizowana. Niewątpliwie, mimo że ograniczona, działalność ta nie jest nigdy całkowicie oryginalna; nawet wykonując swój zawód, podporządkowujemy się zwyczajom i praktykom wspólnym całej korporacji. Ale nawet w tym wypadku brzemień, które nosimy, jest dużo lżejsze niż wtedy, kiedy całe

społeczeństwo wywiera na nas przymus i pozostawia dużo mniej miejsca swobodnemu działaniu naszej inicjatywy.

Źródło: Emil Dürkheim, *O podziale pracy społecznej*, Warszawa 1999, s. 136, 166.

Odwołując się do koncepcji Emila Dürkheima, możemy wskazać na dwa typy solidarności grupowej, która kształtuje ład społeczny w zbiorowości – mechaniczny i organiczny. Zaznacz, z jakiego typu grupy wywodzą się opisane osoby.

opisana osoba	solidarność mechaniczna	solidarność organiczna
„żołnierz” w kartelu narkotykowym z Kolumbii	☐	☐
student Uniwersytetu Wrocławskiego	☐	☐
prawnik broniący członków Solidarności w 1985 roku	☐	☐
szeregowy członek sekty religijnej pozostający całe życie w zamknięciu	☐	☐
prezes fundacji „Promyk”	☐	☐
John Loock – monter w fabryce Forda w 1972 roku	☐	☐
szaman plemienia indiańskiego przed przybyciem Kolumba do Ameryki	☐	☐

Przeanalizuj trzy poniższe fragmenty prac socjologicznych i wykonaj zadanie.

((August Comte *Metoda pozytywna w szesnastu wykładach*

Filozofię pozytywną charakteryzuje ze względu na metodę podporządkowanie wyobraźni – obserwacjom; wyobraźni powierza ona najpłodniejszy i najobszerniejszy teren, a na nim ogranicza jej zadanie do wykrywania lub doskonalenia koordynacji zaobserwowanych faktów lub środków umożliwiających przedsięwzięcie nowych badań. Idzie tu właśnie o wprowadzenie do socjologii tendencji do podporządkowania koncepcji faktom.

Źródło: August Comte, *Metoda pozytywna w szesnastu wykładach*, Warszawa 1961, s. 165.

((Florian Znaniecki *Wstęp do socjologii*

Sfera, w której obraca się humanista, to nie świat realności samoistnych, jakby się przedstawiał jakiemuś idealnemu, absolutnemu podmiotowi; to świat cudzych świadomości, ściślej mówiąc świat przedmiotów danych innym konkretnym, historyczne uwarunkowania osobników i grupom oraz czynności dokonywanych nad owymi przedmiotami przez tych, którym one są dane jako ich. Nawet jeśli humanista bada własne swe doświadczenia, musi siebie samego traktować nie jako czysty rozum poznający, lecz jako empiryczne indywiduum, członka empirycznych grup społecznych, i na doświadczenia swe patrzeć nie jako na składniki lub przedstawienia jakiegoś bezwzględnie realnego świata, lecz jako na przedmioty dane czyjejś „świadomości”. (...) przedmioty tego badania, są już same w sobie, w istocie swej ujęte przezeń, jako zależne od empirycznych ludzkich podmiotów.

Źródło: Florian Znaniecki, *Wstęp do socjologii*, Warszawa 1988, s. 24–25.

((Georg Simmel *Socjologia*

Jeżeli przyjąć za punkt wyjścia odpowiednią kategorię, to historia ludzkości jawi się jako pewne zachowanie i wytwór jednostek. (...) Celem tych wywodów jest zrozumienie, że obok życia społecznego fundamentalnej siły i ogólnej formuły ludzkiego życia — na genezę i sens tego ostatniego składa się również obiektywny sens jego treści oraz istota i twórczość jednostki jako takiej, a prawdopodobnie także i inne, dotychczas nie dość wyraźnie opracowane kategorie. Takie analizy i sposoby rekonstruowania naszego bezpośredniego nie doznawanego jako jedność życia, naszej twórczości, leżą w tej samej płaszczyźnie i są równie uprawnione. Wskutek tego — i tu dochodzimy do ważnego punktu — żadna z nich, osobno nie może pretendować do roli jedynej istniejącej i jedynej właściwej drogi poznania (...). Fakty z dziedziny polityki, religii, ekonomii, prawa, stylu kultury w ogóle, języka jak i wiele, wiele innych mogą być badane nie jako czyny, za które odpowiedzialność ponosi jednostka, i nie w ich znaczeniu obiektywno-rzeczowym, ale jako wytwory podmiotu (...).

Źródło: Georg Simmel, *Socjologia*, Warszawa 1975, s. 22-23.

Georg Simmel to socjolog, podobnie jak August Comte i Florian Znaniecki. Jak myślisz, który z nich nie pasuje do dwóch pozostałych? Odpowiedź uzasadnij.

Ćwiczenie 6

Zapoznaj się z fragmentem *Wstępu do socjologii* F. Znanieckiego, a następnie nazwij i scharakteryzuj koncepcję tego socjologa, do której odnosi się on w cytowanym tekście.

„Mit dzieł sztuki, wyraz mowy, narzędzie, schemat prawny, ustrój społeczny są tym, czym są, jedynie jako świadome ludzkie zjawiska, poznajemy je tylko w odniesieniu do znanego lub hipotetycznie skonstruowanego kompleksu doświadczeń i czynności tych empirycznych, ograniczonych historycznie i społecznie uwarunkowanych osobników lub zbiorów osobników świadomych, którzy je wytworzyli i nimi się posługują”.

Źródło: F. Znaniecki, *Wstęp do socjologii*, s. 25.

Ćwiczenie 7

Na podstawie własnego doświadczenia i obserwacji scharakteryzuj szkołę jako instytucję w zakresie dwóch, wybranych przez ciebie elementów, jakie w każdym typie instytucji wyróżnił Bronisław Malinowski w swojej koncepcji kultury.

Zapoznaj się z fragmentem tekstu Leona Petrażyckiego i odpowiedz na pytanie.

((Leon Petrażycki *O Nauce, prawie i moralności. Pisma wybrane*

Gdy jednak, stosując właściwe środki badania, czyli introspekcję zwykłą i eksperymentalną, osiągniemy znajomość przeżyć psychicznych pewnego typu, wówczas pozyskamy środek do zdobywania wiadomości (wprawdzie tylko pośrednich i mniej lub więcej hipotetycznych) co do zjawisk tegoż rodzaju zachodzących w psychice innych ludzi; psychika cudza w danej dziedzinie przestanie stanowić dla nas bezwzględnie niedostępną tajemnicę.

Źródło: Leon Petrażycki, *O Nauce, prawie i moralności. Pisma wybrane*, Warszawa 1985, s. 180–181.

Czy metoda opisywana przez autora w tym fragmencie może być uznana za metodę odpowiednią do badania faktów z dziedziny prawa? Uzasadnij odpowiedź.

Dla nauczyciela

Autor: Paweł Trojanowski

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Wybitni socjologowie o ładzie społecznym i mechanizmach życia zbiorowego

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

zakres rozszerzony

XVI. Edukacja i nauka.

Uczeń:

3) przedstawia wkład w nauki społeczne znanych na świecie Polaków: Bronisława Malinowskiego, Floriana Znanieckiego i Leona Petrażyckiego.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje cyfrowe,
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się,
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- przypisuje wybranych socjologów do kierunków teoretycznych reprezentowanych przez nich w naukach społecznych;
- rozpoznaje wybrane koncepty socjologiczne jako efekt badań wybranych socjologów;
- identyfikuje podstawowe elementy głównych kategorii socjologicznych: ładu, struktury, zróżnicowania społecznego;
- stosuje typologie zachowań i sytuacji wypracowane w wybranych teoriach socjologicznych do analizy zjawisk życia społecznego we własnym świecie.

Strategie nauczania:

- strategia badawcza;
- konstruktywizm.

Metody i techniki nauczania:

- mapa myśli;
- burza mózgów;
- dyskusja;
- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem animacji RSA, ćwiczeń interaktywnych.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w parach
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Faza wstępna

1. Na wcześniejszych zajęciach podział klasy na cztery grupy. Ich zadaniem jest przeprowadzenie wywiadu z dorosłymi członkami własnych rodzin. Rozmówcy odpowiadają na jedno pytanie (inne w każdej grupie) i poza odpowiedzią formułują też argumenty.

- Czy porządek społeczny, który obserwujemy na zewnątrz nas samych, jest przypadkowy i wynika się tylko z jednostkowych działań? Czy może przeciwnie: działamy jako zbiorowość i jedynie przy okazji realizujemy osobiste interesy?
- Jak jest zbudowane społeczeństwo? Czy istniejemy w ogóle jako społeczeństwo, czy też stanowimy zbiór jednostek (ich prostą sumę)?
- Czy jako ludzie jesteśmy dziećmi natury czy kultury?
- Co sprawia, że życie społeczne to raczej porządek, a nie chaos?

2. Przedstawienie tematu i celów zajęć.

3. Praca w parach. Uczniowie analizują linię chronologiczną „Socjologia w XIX i XX wieku – kamienie milowe” i wybierają socjologa, którego dzieło uznają za najbardziej przełomowe. Chętne/wybrane pary argumentują swoje wybory. Nauczyciel komentuje wypowiedzi, zwracając uwagę na różnorodność treści, pojęć i koncepcji zaliczanych obecnie do kanonu socjologii.

Faza realizacyjna

1. Mapa myśli. Dyskusja w grupach (podział sprzed lekcji), wymiana informacji z przeprowadzonych wywiadów i podsumowanie wyników. Uczniowie na kratkach spisują uzyskane odpowiedzi, przykłady oraz argumenty. Przyporządkowują poszczególne odpowiedzi, przykłady i argumenty uzyskane w wywiadach do przeciwnych członów alternatywy zawartej w głównym pytaniu wywiadu.
2. Analiza części e-materiału poświęconej E. Dürkheimowi, M. Weberowi, F. Znanieckiemu i L. Petrażyckiemu.
3. Uczniowie wracają do dyskusji wewnątrz stworzonych wcześniej grup i wskazują te wyniki swoich badań, które są zbieżne z koncepcją jednego z czterech socjologów (Dürkheima dla pytania 1, Webera dla pytania 2, Znanieckiego dla pytania 3, Petrażyckiego dla pytania 4).
4. Przedstawienie wyników pracy na forum klasy. Ocena poziomu rozbieżności między ujęciem socjologicznym problemu z badania (reprezentowanym przez koncepcję z e-materiału) a ujęciem potocznym (widocznym w wypowiedziach osób badanych).
5. Animacja RSA „Bronisław Malinowski. Między antropologią społeczną a socjologią”. Analiza założeń teorii kultury stworzonej przez tego badacza i wykonanie ćwiczeń.
6. Podsumowanie obejrzanego materiału w formie burzy mózgów. Moderator spisuje na tablicy argumenty na rzecz tezy: Koncepcja kultury Bronisława Malinowskiego jest przydatna do analizy zjawisk świata, w którym żyjemy obecnie. Po fazie twórczej wspólna weryfikacja pomysłów. Chętny/wybrany uczeń podsumowuje zadanie.

Faza podsumowująca

1. W ramach podsumowania uczniowie wykonują ćwiczenia interaktywne 2–4. Wspólna analiza odpowiedzi.
2. Nauczyciel omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów, udzielając im tym samym informacji zwrotnej.

Praca domowa:

Uczniowie wykonują w domu ćwiczenia interaktywne 5–8.

Materiały pomocnicze:

1. Wybrane fragmenty dla wybranych z lekcji nazwisk (próbki tekstów i analiz): Piotr Sztompka, Marek Kucia (red.) *Socjologia. Lektury*, Znak, Kraków 2009.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Animacja RSA jako inspiracja do stworzenia przez uczniów animacji/prezentacji/filmu o Leonie Petrażyckim, w podziale na części: osadzenie Petrażyckiego w otoczeniu innych socjologów; fragmenty biograficzne; problemy badawcze itp.